

מפלמירה למרקש - חזות וזהות

נורית כנען-קדר

כנראה כבר בתקופות קדומות. אין מקורות כתובים התומכים בהשערה הזו, ועל כן אבקש להצביע על תופעות של דמיון בין מערכות תכשיטים מתקופות רחוקות מאוד האחת מן השנייה.

כמה שורות על פלמירה

פלמירה, היא תדמור המקראית, מילאה תפקיד חשוב במשך מאות בשנים. הייתה זו עיר מסחר עשירה שפנתה מצד אחד אל המערב ומצד שני אל העולם הפרתי והערבי. גם בתקופת האימפריה הרומית היו סוחריה יוצאים בראש שיירות למזרח, ומשם הובילו סחורות לרומא וכנראה גם למושבותיה, ולמעשה קישרו בין מערב למזרח. קשרי מסחר ענפים אלה העשירו את העיר, כפי שמעידים בין השאר שרידיה המרשימים. אוכלוסיית העיר הורכבה מכמה קבוצות, שבלטו ביניהן שבטים ערביים ומקומיים ששפתם הייתה ערבית, קבוצות סירו־פיניקיות ששפתן הייתה ארמית, ועירוב של סורים ופרתים.

העיר הייתה תחת השלטון הרומי כנראה מהמאה הראשונה לספירה, והתקיימה עד ימיה של המלכה זנוביה (Zenobia), שהקימה בה חצר עשירה, טבעה מטבעות, כבשה את מצרים בשנת 269, וכן חלקים גדולים בסוריה. בשנת 271 התייצבה מול הקיסר אאורליאן, אשר הביס אותה. על פי גרסאות אחדות היא הובלה כשבויה לרומא. בכתיבה המאוחרת יותר על המלכה זנוביה, בדרך כלל מן המאה הרביעית, מודגשת העובדה שהיא רואה את עצמה כיורשתן של המלכה קליאופטרה המצרית ושל דיודו האגדית. בכך היא חושפת מודעות של "מלכת המזרח" ומציגה שושלת של מלכות המזרח, השונה לגמרי מאופן ההתייחסות של המערב אליהן. מכל מקום, העיר הוחרבה ולא שוקמה ממש לאחר מכן. עם הכיבוש המוסלמי נבנה מבצר בתוך המקדש הראשי של העיר, ולידו שכן כנראה כפר קטן.

המחקר הארכיאולוגי של פלמירה החל כבר במאה ה-18 על-ידי משלחות ארכאולוגיות רבות. שרידי הבנייה הרבים, הפיסול המונומנטלי העשיר ואמנות הקבורה, אפשרו את מחקר

מערכות תכשיטים נרחבות היוו חלק משמעותי ובלוט מתלבושותיהן המסורתיות, ובכך מזהותן, של נשים במזרח הים התיכון (המזרח הקרוב) ובצפון אפריקה מאז העת העתיקה. מערכות תכשיטים כאלה המשיכו להוות חלק מרכזי מהתרבות החזותית בארצות אלה, ובעיקר בתימן, בארצות הקוקז, ובארצות אפריקה הצפונית (ובכלל זאת בקרב הקהילות היהודיות) במאות ה-19 והעשרים. אלה השתמרו ואפשרו מחקר אתנוגרפי, אשר במשך כמאה שנה סקר, תיעד וצילם את התכשיטים, ובדק את המוטיבים שלהם ואת תפקידם בטקסי מעבר ובחיי היום-יום. אולם טרם התפתח מחקר שיטתי של מקורותיהם הצורניים והאיקונוגרפיים.

במאמר זה אבקש להתבונן במערכות האלה וגם בתכשיטים ספציפיים מתוכן, בניסיון לעקוב אחרי מקורותיהם ומשמעותם. ארצה לטעון שמקורן של מערכות התכשיטים הנרחבות האלה הוא כנראה בתפישות פולחניות, אשר מאוחר יותר תורגמו לתפישות טקסיות ויום יומיות בעוד חלק ממשמעותן הפולחנית הראשונית מטשטש ונעלם. נראה לי, שדגמים, צורות והרכבים של חלק מהתכשיטים ומכיווניהם הראש של הקהילות היהודיות במגרב ובמזרח, כפי שהם מופיעים בעת החדשה, מתוארים גם בפסלי הקבורה הנשיים בפלמירה, היא תדמור המקראית, מן המאות השנייה-השלישית לספירה. זאת וגם זאת, חוקרי פלמירה ואנתרופולוגים טענו שהתקיים קשר בינה ובין תימן באמצעות השבטים הערביים שנעו בין שני האזורים כבר במאות הראשונות לספירה, וגם מאוחר יותר, כשהייתה העיר תחת שלטון האסלאם. קשרים בין פלמירה וצפון אפריקה התקיימו כבר במאות שלפני הספירה, כנראה במשך מאות שנים מאז ייסודן של המושבות הפניקיות, ולבטח בתקופת האימפריה הרומית. לפי עדויות שונות יהודים ישבו במושבות הפניקיות וביישובי הברברים בצפון אפריקה, ובימי הביניים היו ככול הנראה קשרים בין הקהילות היהודיות במרוקו ובתימן.

אם כן, סביר להניח שדגמי תכשיטים כמו אלה המוצגים בפסלי הקבורה בפלמירה, הועברו משם לתימן ולארצות המגרב,

תמונה 1: תבליט קבורה, פלמירה, מאות שנייה-שלישית לספירה, אישה מחזיקה כישור ופלך בידה השמאלית, ואת שובל מטפחתה בידה הימנית, המוזיאון הארכיאולוגי, איסטנבול, באדיבות דיק אוסמן, אמסטרדם (courtesy of Dick Osseman, Amsterdam).

או בעת טקסים מיוחדים. בין הקבוצות השונות בולטת קבוצה בה הדמות הנשית מחזיקה בידה האחת כישור ובפלך. נשים המחזיקות כישור ובפלך מופיעות גם על גבי רבות ממצבות הקבר הרומאיות, לצד כתובות המציינות שהנפטרת ניהלה בחריצות את משק ביתה וגם ארגה. אך נראה לי שבפלמירה כוונתו של התיאור הזה שונה. הוא לא מתייחס לעבודת הנשים בחייהן, אלא לתפקידן של האלות כאורגות את גורלו של האדם. האריגה נתפשה בתרבות היוונית כמלאכה של האלות, וכך גם כבר בתרבות האשורית, ולכן נראה לי שאפשר להניח כי הדימוי הזה של הנפטרת מייצג את בקשתה מעם האלות, הקובעות את גורל האנשים גם במותם, לחרוץ את גורלה לטובה בעולם שמעבר [תמונה 1].

קבוצת הנשים העוטות תכשיטים

בקבוצה מרכזית וחשובה של פסלי הקבורה הנשיים מתוארים דימויי מערכת תכשיטיהן של הנפטרות בפרטי פרטים, והם מהווים חלק מרכזי מהווייתו של הפסל. בקבוצה זו מוצגות נשים העוטות מערכות תכשיטים נרחבות – תכשיטי ראש, תכשיטי חזה רבים, צמידים וטבעות.

פנתיאון האלים הפלמירנים ותרבות תושביה. בפנתיאון האלים הזה בולטים בעל ואישתו, אך גם אלים נוספים שהובאו משומר ובבל. מודעות העיר למעמדה מתבטאת, בין השאר, בכתובות הקדש רבות שנמצאו במקומות פומביים ובמבני הקבורה.

דיוקנאות הקבורה הנשיים בפלמירה

דיוקנאות הקבורה מפלמירה, הפזורים כיום גם במוזיאונים ברחבי העולם, מהווים קורפוס נכבד של פיסול באבן שיצירתו מתמשכת על פני יותר ממאתיים שנה, בין המאה הראשונה למאה השלישית לספירה, בעת פריחתה של העיר בתקופת האימפריה הרומית. בפסלי הקבורה הנשיים שנחשפו שם ניתן להבחין בכמה קבוצות של דיוקנאות מפוסלים, שהמשותף לכולן הוא עיצוב חזיתי של הדמות וכיסויי ראש מורכבים. הן חובשות טורבאן, ומעליו צעיף היורד עד לכתפיהן, ורק חלקים קטנים משיער ראשן בולטים החוצה. על כיסוי הראש מופיעים תכשיטים מגוונים. הקבוצות מתאפיינות גם במחוות ידיים ספציפיות, בצורה בה הדמות מחזיקה בצעיף או בכיסוי הראש שלה. יש לציין כי כיסוי הראש מהווה במזרח חלק אינטגרלי של התלבושת, בעוד שבמערב הוא מופיע אצל הכוהנות הווסטליות,

תמונה 2: פסל ראש רומי, המאה הראשונה לספירה.

בדיוקן אחר של אישה מפלמירה, המוצג במוזיאון הארכיאולוגי בקופנהגן, נראים לבוש ותכשיטים העשויים על פי אותה הסכימה, ובהם עדיי ראש וחזה המעוצבים בפרטים אינדיבידואליים. על ראשה של האישה, במקום הסרט עם הקישוט האפריזי, מתוארת שרשרת מסובכת שבמרכזה מסגרת אובאלית, שכנראה הכילה אבן יקרה. אותה מסגרת חוזרת ומופיעה כסיכה המחזיקה את מטפחת הראש, המתפקדת כטורבאן, ומעליה מונחת המטפחת. לגברת זו יש שבע שרשרות על חזה, וכמה מהן עשויות עיגולים עיגולים, שאולי הכילו בתוכם אבנים. בשרשרת החיצונית שעל החזה משולבים שני מדליונים בהם חרוטים דימויים גבריים. בחלק העליון השמאלי של החזה היא עונדת סיכת פיבולה עגולה. ידה הימנית מונחת לפניו, ובידה השמאלית היא מחזיקה את שובל המטפחת. על שתי הידיים היא עונדת שני זוגות של צמידים מעוטרים, האחד עגול והשני רחב בצורה של קונוס. האישה עונדת טבעת על זרת ידה השמאלית [תמונה 4].

מקורות צורניים וספרותיים פולחניים אפשריים

המקורות הצורניים
נראה לי שתכשיטי הנשים בפלמירה, כפי שהם מוצגים בעשרות רבות של פסלי דיוקנאות הקבורה, מנהלים דיאלוג עם מסורות צורניות ומיתולוגיות. נראה שהמסורות הצורניות ממשיכות את המסורות הפיניקיות הקדומות, ואולי אף מסורות מוקדמות יותר. וכך ניתן לאזכר שלושה פסלי קבורה נשיים שנעשו כנראה עבור המושבה הפיניקית בספרד ונמצאו שם: הגברת מאלקה (Elche) שנעשתה כנראה כפסל קבורה במאה החמישית לפני הספירה בסביבת הקולוניה הפיניקית באלקה שבספרד הדרומית, וכמוה הגברת מבזה (Baza), וגברת נוספת המכונה Dama del Cerro de los santos (Gran Dama Oferente) [תמונה 5]. פסלי

דימויי מערכות התכשיטים בפסלי הקבורה של פלמירה נחקרו בעיקר מבחינת צורותיהם, אך לא מבחינת משמעותם. מערכות תכשיטים אלה פורשו כביטוי למעמדה של הנפטרת כאשר סוחר עשירה; וזאת לעומת מחקר משמעותן של תלבושותיהם של בני המעמדות השונים בפלמירה או מחוות ידיהם של הנפטרים והנפטרות וכו', שפורשו לעיתים גם באופן סמלי.

ישנם שלושה מרכיבים עיקריים בהצגת הנשים בפיסול הקבורה בפלמירה אשר אינם מופיעים בדיוקנאות הנשים הרומיות, האימפריאליים והאזרחיים, גם בגליה גרמניה או ספרד: א) דיוקנאות הנשים הרומיות מציגים לראווה תסרוקות מורכבות, המשתנות לפי המקום והתקופה. ב) דיוקנאות הנשיים הרומיות בדרך כלל אינם חזיתיים לגמרי, אלא מוצגים בשלושה רבעים או בפרופיל. ג) דיוקנאות הנשים הרומיות כמעט ואינם מציגים תכשיטים, וכך גם בתיאורי הקיסריות הרומיות על גבי מטבעות. הנשים הרומיות עונדות מחרוזת אחת או שתיים, אך לא מערכת תכשיטים [תמונה 2]. לעומת זאת, רבים מדגמי התכשיטים בפלמירה, ובעיקר דגמי הצמידים והחיבור ביניהם בענידה, חוזרים בכמה מן הדיוקנאות.

נתבונן למשל בפסל קבורה פלמירני של אישה צעירה עטויית תכשיטים המוצג במוזיאון הארכיאולוגי באיסטנבול. פניה רחבים, ומעל לשיער הנראה רק בקצותיו והמחולק לשני חלקים ומסורק לשני צידי הראש, מופיע סרט מקושט, שמעליו מטפחת המקיפה את הראש מספר פעמים, ומעליה מטפחת הראש המקופלת והיורדת עד לכתפי האישה. מתחת למטפחת המקיפה את הראש ומעל לסרט מופיעות שתי שרשרות בחצי עיגול. האישה עונדת עגילים, ובידה השמאלית (שבורה) כנראה החזיקה את שובל המטפחת. האישה לובשת חולצה, ועליה היא עונדת ארבע מחרוזות שונות, ומחרוזת חרוזים קטנים מקיפה את צווארה. פיבולה עגולה ומקושטת פורפת את הטוניקה העליונה שלה מצד שמאל, ועל ידה השמאלית היא עונדת צמיד מקושט [תמונה 3].

תמונה 7: אישה מרוקנית בלבוש מסורתי, עדייה במערכת תכשיטי חוזה, ראש, צמידים וטבעות, טהלה, 1947. אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים. צילום: ז' בואנסנו, מס' 41, מוזיאון ישראל.

תמונה 3: תבליט קבורה, פלמירה, מאות שנייה-שלישית לספירה, אישה צעירה עונדת תכשיטי חוזה, ראש וצמיד, המוזיאון הארכיאולוגי, איסטנבול, באדיבות דיק אוסמן, אמסטרדם (courtesy of Dick Osseman, Amsterdam).

חגרה במתניה אותות-אלהותה, כל השבעה,
לקטה אותות-אלהותה, בידיה נשאה אותם,
לקחה כל-המון אותות-אלהותה אשר תחת רגליה,
חבשה לראשה את המצנפת, הנזר הטהור,
לקחה בידה את הציץ אשר למצחה,
עדתה על צוארה חרוזי-ספיר קטנים,
קשרה על חוזה תאומי-ענק-נטפים,
עטתה על גופה מחלצות, בגד-מלכות,
קרעה עיניה בפוך: 'יבוא-נא האישי, יבוא-נא!
תלתה על חוזה משכית: 'בוא איש, בוא!
ענדה על ידה צמיד זהב,
אחזה בידיה קנה-המדה וחבל השדה כעין הספיר.
הלכה אננה אל השאול,
(אצל: ש' שפרה וי' קליין, בימים הרחוקים ההם:
אנתולוגיה משירת המזרח הקדום, תל-אביב 1996,
עמ' 352, שורות 26-14).

ההתייחסות לתכשיטים המעטרים את אבריה של האלה קובעת אותם כפריטים אלוהיים במערכת הלבוש שלה: הנזר המעוטר על הראש, העגילים, מחרוזות הצוואר, מחרוזות החוזה, תכשיטי החוזה הקורא לגבר לבוא, הצמידים, ורק לבסוף מתוארות גם השמלה והגלימה. כל התכשיטים הנזכרים כאן מופיעים גם

קבורה אלה מציגים נשים העוטות מערכות תכשיטים נרחבות ותלבושות המכסות את כל גופן. על ראשיהן עיטורי ותכשיטי ראש מיוחדים, רכיבים נדירים בפיסול היווני בן אותה התקופה. נראה לי, שבהתייחסות למסורת זו משקפים הפסלים מודעות וזהות מקומית חזקה וברורה, גם אם נעשה בהם לעיתים שימוש במילון הצורות הרומי או הפרטי.

המקורות הספרותיים-פולחניים

האם סביר להניח שפסלי הדיוקנאות הנשיים עם מערכות התכשיטים, מבטאים את אמונתן של הפטרוניות או הפטרונים באלה אישתר-איננה, שהייתה מקובלת מאוד בפלמירה, ובמיתוס שלה? חוקרי הפנתאון הפלמיני מסכימים ביניהם שפולחנה של אישתר-איננה הובא בתקופה מוקדמת משומר-בבל לפלמירה, ומקבלים את ההנחה שכבר באפוס של גילגמש היתה סינכרוניזציה בין שתי האלות האלה. אישתר גם מזהה עם האלה הסורית אסטרגטה ואף עם אפרודיטה.

אני מבקשת להביא כאן קטע מהמיתוס השומרי של האלה איננה המתאר הכנותיה של האלה לקראת ירידתה לשאול, מותה ותחייתה. המיתוס הבבלי הדומה של האלה אישתר נוצר בעקבותיו. על אף שהחוקרים מציניים שינויים מסוימים בין שני האפוסים האלה, רב הדמיון ביניהם, ובאפוס השומרי בולטת תחייתה של איננה, הנותנת את האובה תמוז לשאול במקומה.

תמונה 8: אישה מרוקנית בלבוש מסורתי, עונדת שתי סיכות פריפה, 1947, אוסף מוזיאון ישראל, ירושלים. צילום: מוזיאון ישראל.

תמונה 4: תבליט קבורה, פלמירה, מאות שנייה-שלישית לספירה, אישה עונדת תכשיטי חזה עם שתי סיכות פריפה בנוסף לצמידים, טבעות ועדיי ראש, באדיבות ני קרלסברג גליפטוטק, קופנהגן (courtesy of Ny Carlsberg Glyptotek, Copenhagen).

מבין הקיסריות הרומיות והביזנטיות נוצריות נזכר למשל את דימוייה על גבי מטבעות של אליה אודוקסיה, מלכתו של הקיסר ארכדיוס. וכך אפשר לעקוב אחרי התהליך הזה בדוגמאות שונות, למשל, אצל המלכות הקשורות עם תיאודוסיוס במאה החמישית, כגון ליצינה אודוקסיה מלכתו של ולנטיאן השלישי. בכל תיאורי המלכות האלה מופיעות מערכות תכשיטי ראש ותכשיטי צוואר נרחבות, ובנוסף הם עונדות את הפיבולה של מעמד הפטריצים.

גם הקיסרית תיאודורה [תמונה 6], בהצגה החצרונית הנודעת שלה מן המאה השישית בפסיפס בכנסיית סן ויטלה בראוונה, עונדת תכשיטי צוואר וחזה, כיסוי ראש וכתר נרחבים. כבר לפני שנים אחדות טענתי שתכשיט החזה שלה נראה לי כתכשיט מלוכה מצרי, וגם כיסוי הראש שלה נראה מזרחי. בהחלט סביר להניח שתיאודורה, כמוה כזנוביה, רצתה לאזכר את הדימוי המכונן של קלאופטרה, אף שזו לא היתה נוצריה, ולהעמיד שוב את האידיאל והייחוד של מלכת המזרח, לעומת התפישה המערבית. כלומר, מערכות התכשיטים משוות ערך נשגב למעמד המלכה וייחודו.

ולבסוף, אני מבקשת להשתמש בתפישה המחקרית המכונה כיום ארכיאולוגיה אנתרופולוגית, אשר בודקת עד כמה ממצאים עתיקים של התרבות החומרית המשיכו להתקיים עד לעת המודרנית, ובוחנת את משמעות קיומם במאה העשרים.

בפסלי דיוקנאות הנשים הפלמירניות.

בדרכה של האלה אל השאול היא עוברת דרך שבעה שערים, ובכל אחד מהם היא משילה תכשיט אחד מתכשיטיה המסמלים את כוחה ואלוהותה. ואמנם כאשר היא נשאר עירומה בשאול, היא מוצאת את מותה. וכאשר תקום איננה לתחייה בשלב מאוחר יותר, יציאתה מן השאול תיעשה גם היא דרך השערים האלה, כשבכול אחד מהם יוחזר לה תכשיט שנלקח.

כאמור, מערכות התכשיטים בדיוקנאות הקבורה של הנשים הפלמירניות כוללות פריטים דומים לאלה של איננה-אישתר. יכול להיות שהצגה זו של הנשים בפלמירה במצבות הקבר שלהן רומזת למסען של הנפטרות לשאול ולבקשה מן האלה לקום לתחיה אחר כך. כלומר, להצגת התכשיטים בפסלי הקבורה יש ערך סמלי והיא מבטאת את אמונת הנפטרות בחיים שלאחר המוות. תפישת התכשיטים כמערכת טוטאלית הכוללת תכשיטי ראש, חזה, ידיים ורגליים המשיכה להתקיים במזרח, ונראה לי שהיא עברה מפולחן האלות והצגת פסלי הקבורה של הנשים עוטות התכשיטים בפלמירה אל ההצגה של קיסריות החלק המזרחי של האימפריה הרומית, והקיסריות הנוצריות הביזנטיות. יתכן שמערכות תכשיטים אלוהיים אלה הפכו להיות מערכות תכשיטים המסמלות את מעמדה הקיסרי של המלכה. ואמנם כבר בכתביה על אודות הובלתה של המלכה הפלמירנית זנוביה כשבויה לרומא מתוארים תכשיטיה הכבדים.

תמונה 6: פסיפס הקיסרית תיאודורה, כנסיית סן ויטלה (San Vitale) בראוונה, המאה השישית לספירה.

של גברים. תכשיט זה דומה בצורתו לתכשיט המתואר באפוס של ירדת איננה-אישתר לשאול: "תלתה על חזה משכית: בוא, איש, בוא!". אצל הברברים בצפון אפריקה הופך התכשיט הזה להיות טקסי ומסמל את תפקידיה המסורתיים של האישה, והוא מופיע במגרב גם אצל נשים יהודיות: לשרשרת קשורים בפריפות מיוחדות שני עיגולי כסף המונחים על שני השדיים. סביר להניח כי תכשיט שתואר כחלק מלבוש האלות והופיע בפסלי הקבורה בפלמירה כחלק מפולחן המוות, הגיע לצפון אפריקה ולקהילות היהודיות שם כחלק מתלבושת טיקסית. אם כן נראה כי אפשר גם למצוא דמיון בין מערכות כיסויי הראש, המחרוזות עם שילובי השרשרות שלהם והצמידים מפלמירה, ובין התכשיטים הברברים ותכשיטיהן הטקסיים של נשים יהודיות בצפון אפריקה. דימיון זה שבין הפולחני בפלמירה לתכשיטי המלכות המזרחיות מחד, והופעת התכשיט כחלק מן התלבושות הטיקסיות של נשים בקהילות יהודיות וברבריות בעת החדשה מאידך נראה מרתק.

ביבליוגרפיה כללית

- Besancenot, J., *Bijoux arabes et berbers du Maroc*, Casablanca 1951.
- Heyn, M. K., "Gesture and Identity in the Funerary Art of Palmyra", *American Journal of Archaeology*, 114/4 (October 2010), pp. 631-661.
- Katz, D., *The Image of the Netherworld in the Sumerian Sources*, CDL Press, Bethesda, MA. 2003.
- Mackay, D., "The Jewellery of Palmyra and Its Significance", *Iraq*, 11/2 (Autumn 1949), pp. 160-187.
- Seyrig, H., "Palmyra and the East", *The Journal of Roman Studies*, 40/1-2 (1950), pp. 1-7.
- Teixidor, J., *The Pantheon of Palmyra*, Brill Publishing, Leiden 1979.

תמונה 5: *Dama del Cerro de los santos (Gran Dama Oferente)*, פסל קבורה, המאה השנייה לפני הספירה, אוסף המוזיאון הלאומי לארכיאולוגיה, מדריד.

רבים מחוקרי התכשיטים התימניים ואלה של קהילות ישראל במזרח הצביעו על השפעה ניכרת של תכשיטי פלמירה על התכשיטים התימניים והברבריים-מרוקאיים, בעיקר בעצם בניית המערכת של השרשרות, הצמידים והטבעות (וכך מרדכי נרקיס). זאת ועוד, חוקרים רבים רואים את התקיימותה של התרבות הברברית מאות רבות של שנים בצפון אפריקה, וגם במושבות הפניקיות שם, כתרבות אוטונומית שקדמה לכיבוש הרומי ולאסלאם, והאנתרופולוג הנודע בזאנסנו קובע שהתכשיטים הברברים בצפון אפריקה הם פרה-אסלאמיים [תמונה 7]. ואמנם, במחקרי יכולתי להבחין שלכל הפחות תכשיט אחד עבר באופן ברור מפלמירה אל מערכת התכשיטים הברבריים והמשיך להתקיים גם במאה העשרים במרוקו המודרנית. אבחנה זו מתחזקת בלמוד תכשיט מיוחד שדימויו מופיע בדיוקנאות הנשים בפלמירה, ובתכשיטים הברברים במרוקו של העת החדשה [תמונה 8]. בכמה מדיוקנאות הקבורה הנשיים בפלמירה מתואר תכשיט העשוי שרשרת חזה בה משולבים שני עיגולים או מדליונים הנמצאים ליד שני השדיים. על המדליונים מופיעים דימויים